

К.О. ШКАБАРА – ОДНА З ГОЛОВНИХ РОЗРОБНИЦЬ МЕСМ

Ругаленко С.І.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

Створення МЕСМ – одна із славетних сторінок історії розвитку обчислювальної техніки в Україні. Перша вітчизняна ЕОМ була дуже недосконалою, адже створювалась вона в тяжкі післявоєнні роки невеликим колективом під керівництвом С.А. Лебедєва, який, окрім свіжої ідеї, мав самовідданість, ентузіазм і талановитість. Найближчою помічницею С.А. Лебедєва була Катерина Олексіївна Шкабара.

Народилась К.О. Шкабара у 1912 році у м. Хотин, дитинство її пройшло в Житомирі. У 1925 році сім'я переїхала в Харків, де Катерина навчалась у 12-й робітничій школі-семирічці ім. Т. Шевченка. Як згадувала Катерина Олексіївна, атмосфера в школі і увесь педагогічний процес були направлені на виховання глибоко освідченої власної української інтелігенції. Після закінчення школи вступила до електротехнічного технікуму, а у 1931 році – до Харківського електротехнічного інституту (сьогодні НТУ «ХПІ»), бо мріяла стати інженером-електротехніком. У 1933 році, у зв'язку з арештом батька і матері по «справі агрономів», була виключена з інституту. Наступного року вийшла заміж і народила сина з тяжкою патологією нервової системи. У 1936 р. батьків звільнили і доньку поновили в інституті. У 1938 р. вона закінчила ХЕТІ зі спеціальності «Електрообладнання промислових підприємств» і поїхала на Урал, куди направили її чоловіка. Працювала заступницею керівника Електроцеха на підприємстві, що виготовляло металеві конструкції для будівництва московського палацу рад. Під час війни працювала разом із видатним ученим у галузі феромагнетизму С.В. Вонсовським на снарядному заводі. Майбутній академік С.В. Вонсовський допоміг талановитій дівчині підготуватися до вступу в заочну аспірантуру Свердловського інституту металофізики.

У зв'язку із погіршенням здоров'я сина перевелася до аспірантури Київського інституту енергетики АН УРСР, де в той час працювали її знайомі по ХЕТІ Л.В. Цукерник, О.М. Мілях, а науковим керівником став С.О. Лебедєв. Після захисту дисертації у 1948 році К.О. Шкабара стає однією з головних розробниць МЕСМ, «правою рукою» головного конструктора. Науковиця займалась розробкою та налагодженням автоматичного управління машиною, системи магнітного запам'ятовування та керування запам'ятовуючими пристроями. К.О. Шкабара першою зрозуміла, що кібернетика може стати у нагоді медицині та фізіології і мріяла створити таку машину, яка б вміла ставити правильний діагноз. Так, разом з хірургом М.М. Амосовим в Інституті кібернетики АН УРСР створила діагностичний комбайн – апарат для передопераційної діагностики серця. З 1961 р. К.О. Шкабара – завідувачка відділу Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця, де створювала діагностичні машини для діагностики мозкових порушень. Пішла з життя у 2002 р.